

مروری بر مباحث
شش وقواعد تفسیری
در تفسیر العنبر الخامنه‌ای
مدرسه تفسیر
مدرسه تفسیر

نسیم انقلاب
وابسته به انتشارات انقلاب اسلامی

سرشناسه: خامنه‌ای، علی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ -
 عنوان و نام پدیدآور: مقدمه‌ای مشتمل بر روش، گرایش، مبانی و قواعد تفسیری حضرت آیت‌الله
 العظمی خامنه‌ای مدظله‌العالی در تفسیر سوره توبه / [گردآوری] نسیم انقلاب وابسته به انتشارات
 انقلاب اسلامی.
 مشخصات نشر: تهران: انتشارات انقلاب اسلامی (وابسته به مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب
 اسلامی)، ۱۳۹۳.
 مشخصات ظاهری: ۱۲۰ ص.
 قیمت: ۶۵۰۰۰ ریال شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۱۳۴-۰۰-۲
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
 عنوان دیگر: تفسیر سوره توبه به همراه (روش، گرایش، مبانی و قواعد تفسیری).
 موضوع: تفاسیر (سوره توبه)
 شناسه افزوده: موسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله
 العظمی خامنه‌ای (مد ظله‌العالی). انتشارات انقلاب اسلامی. نشر نسیم انقلاب
 رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۳ ص ۱۲ خ ۱۰۲/۲۹۵ BP
 رده‌بندی یوئی: ۲۹۷/۱۸
 شابک: ۳۵۸۳۲۲

نسیم انقلاب

انتشارات انقلاب اسلامی

موسسه پیامی

روش و قواعد تفسیری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

در تفسیر سوره توبه

جلد اول

ناشر: نسیم انقلاب

(وابسته به انتشارات انقلاب اسلامی)

شمارگان: ۵۰۰۰

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۳

۶۵۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۱۳۴-۰۰-۲

نشانی: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، خیابان دانشگاه جنوبی، کوچه‌ی عطارد، شماره‌ی ۷

تلفن: ۶۶۹۷۷۲۶۸ - ۶۶۴۱۰۶۴۹ - تلفن مرکز بخش: ۰۹۱۹۵۵۹۳۷۳۲ - ۶۶۴۸۳۹۷۵

سامانه پیامکی: ۱۲۰ ۲۰ ۱۰۰۰ - صندوق پستی: ۱۳۱۸۵۶۱۳

پست الکترونیکی: <http://Book-Khamenei.ir> - Info@book-khamenei.ir

مقدمه

از اولین فعالیت‌های حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) پس از بازگشت از قم به مشهد مقدس در سال ۱۳۴۳ علاوه بر تدریس فقه و اصول، میرگزاری درس تفسیر و مذهب اسلامی بود. این جلسات در طول سالهای مختلف تا پیروزی انقلاب اسلامی به دلیل فشارهای رژیم طاغوت در مواردی دچار وقفه یا تعطیلی می‌شد.

از جمله‌ی این فعالیتها، درس تفسیر قرآن توسط معظّم‌له در سال ۱۳۴۷ بود که به درخواست چند تن از طلاب و روحانیان «مسجد صدیقیها» (مسجد بازار) آغاز شد. پس از مدّت کوتاهی به دلیل مخالفت مخاطبان و کثرت حاضران، محلّ برگزاری این جلسات به «مدرسه‌ی علمیه‌ی میرزا جعفر» - از مدارس علمیه‌ی مشهور مشهد - در جوار حرم مطهر (رضی‌الله‌عنه‌وآله‌وآلهم‌وسلم‌وآلهم‌وسلم‌وآلهم‌وسلم) منتقل شد.

دستگاه امنیتی رژیم پهلوی پس از آگاهی از میزان استقبال از این جلسات، با اعزام مأموران مخفی این جلسات را زیر نظر گرفت و نهایتاً با این تحلیل که این درس محلّ اجتماع عناصر انقلابی و پرورش اندیشه و فکر انقلاب اسلامی است از ادامه‌ی برگزاری این جلسات در آن مدرسه

جلوگیری کرد. یکی از علل حساسیت رژیم نسبت به این درس، اقبال افشار فرهیخته به آن و توجه حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای (مدظله العالی) به مباحث روز و استفاده از مبانی قرآنی در فهم نیاز روز و شناخت معضلات جامعه بود.

جلسات تفسیر پس از آن در مسجد دیگری واقع در محله‌ی «پایین خیابان» مشهد ادامه یافت. حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای (مدظله العالی) از رمان شروع درس تفسیر در سال ۱۳۴۷ تا سال ۱۳۵۳ دو بار - یکی در سال ۱۳۴۸ و دیگری در سال ۱۳۵۰ - توسط رژیم پهلوی دستگیر و زندانی شدند. با انتقال معظّم له در سال ۱۳۵۳ به زندان کمیته‌ی مشترک ضدّ خرابکاری (سازمان اطلاعات)، این درس تعطیل شد. البته پس از آزادی ایشان در سال ۱۳۵۴ دروس صهی، اسرائیلی و معارفی معظّم له مجدداً برقرار و با استقبال کم‌نظیر طلاب روپرو شد. سال دوران برگزاری درس تفسیر، سوره‌های مبارکه‌ی مائده، انفال، توبه و بخشی از سوره‌ی مبارکه‌ی یونس مورد بحث و تفسیر معظّم له قرار گرفت که رایج میان، اکنون متن درس تفسیر سوره‌ی مبارکه‌ی توبه در حال آماده‌سازی برای انتشار است. این متن که تقریر و نوشته‌ی حجج الاسلام حسن ربّانی فردوس و محمدباقر داودی از حاضران در آن جلسات است، توسط گروه پژوهش مورد انتشار گرفت و روش و قواعد تفسیری مورد استفاده‌ی معظّم له در آن استنباط شد که ویراست اوّل آن در کتاب حاضر برای استفاده‌ی محققان علوم و فقه قرآنی و دیگر علاقمندان منتشر میشود.

مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی از راهنماییهای حجت الاسلام والمسلمین محمدباقر فرزانه - سرپرست گروه پژوهش و رئیس دانشگاه

۱. معظّم له از اوائل اقامه‌ی جماعت در مسجد امام حسن مجتبی (علیه السلام) در سال ۱۳۵۰ درس تفسیر قرآن کریم را برای عموم مخاطبان آغاز کردند که این جلسات به دلیل حضور گسترده‌ی دانشجویان در آن به درس تفسیر دانشجویی مشهور شد.

علوم اسلامی رضوی (علیه السلام) - و تلاشهای حجت الاسلام والمسلمین
مصباح عاملی - از فضلا و مدرسین حوزه علمیّه مشهد - و نیز از گروه
پژوهش، فضلی گرانقدر حجج الاسلام و المسلمین رضا حق پناه، جواد
ایروانی، رضا خیاط بخاطر انجام این پژوهش قرآنی قدردانی و سپاسگزاری
کرده و برای ایشان موفقیت و سعادت مسألت میکند.

و من الله التوفیق

www.ketab.ir

فهرست مطالب

.....	اشاره	۱۳
.....	الف) روش تفسیر	۱۳
.....	ب) گرایش تفکر	۱۷
.....	۱. برجسته نمودن با حذف قسمتی از قرآن	۱۸
.....	۲. تحلیل بیماریهای اجتماعی جامعه قرآن آنها	۱۹
.....	۳. ایده‌ی تشکیل حکومت اسلامی	۲۰
.....	۴. پاسخگویی به شبهات قرآنی	۲۰
.....	۵. بیان ستهای الهی	۲۳
.....	۶. توجه به تفسیر علمی قرآن	۲۵
.....	۷. مباحث تقرب بین مذاهب اسلامی	۲۶
.....	۸. بی‌توجهی به مباحث کم‌فایده	۲۷
.....	۹. هدفمندی و هدایتگری قرآن	۲۷
.....	ج) مبانی و قواعد تفسیری	۲۸
.....	یک) مبانی تفسیری	۲۸
.....	۱. امکان و جواز فهم و تفسیر قرآن	۲۹
.....	۲. حجّیت ظواهر قرآن و توجه به آن در تفسیر	۲۹
.....	۳. توقیفی و حکیمانه بودن چیش آیات	۳۰
.....	۴. توجه به غرض کلیّ سوره و دسته‌بندی موضوعات آن	۳۵
.....	۵. کشف غرض آیه از کلمات کلیدی	۳۵

- ۶ استعمال لفظ در اکثر از معنا..... ۳۶
۷. مسئله‌ی وجوه و نظایر..... ۳۹
۸. مسئله‌ی مکی و مدنی بودن آیات..... ۴۰
۹. توجّه به فضای اجتماعی، سیاسی و فرهنگی نزول سوره..... ۴۱
۱۰. توجّه به شأن نزول و نقش آن در فهم صحیح آیه..... ۴۲
- یک) تشخیص صحت و اعتبار..... ۴۳
- دو) سودمندی..... ۴۴
- سه) کاربرد شأن نزول در فهم بهتر و تأیید یکی از احتمالات..... ۴۴
- چهار) محدود نکردن آیه به سبب شأن نزول..... ۴۵
- پنج) ردّ شأن نزول به سبب عدم مطابقت با آیه..... ۴۷
۱۱. مسئله‌ی نسخ و تحلیل صحیح آن..... ۴۷
۱۲. توجّه به مبانی لغوی و لغوی..... ۴۷
- الف) مباحث لغوی..... ۴۸
- ب) مباحث صرفی..... ۴۹
- ج) مباحث نحوی..... ۵۰
- د) مباحث علوم بلاغی..... ۵۰
۱۳. توجّه به «لوازم» سخن در دست از آیه..... ۵۱
۱۴. تعلیل مستفاد از ذیل آیات..... ۵۲
۱۵. کارکرد روایات در تفسیر..... ۵۳
۱۶. عدم حجّیت اقوال صحابه و تابعان در تفسیر..... ۵۵
۱۷. نقش شناخت راویان و جاعلان حدیث در ردّ دیدگاه و تفسیری مبتنی بر منقولات آنان..... ۵۶
۱۸. حجّیت قرائات و نقش آن در تفسیر..... ۵۸
۱۹. کاربرد تاریخ و سیره در تفسیر..... ۵۹
۲۰. تعمیم‌بخشی به مفاهیم قرآنی..... ۵۹
۲۱. تفاوت سطح معرفتی آیه به تناسب مخاطبین..... ۵۹
۲۲. امکان رشد معارف دینی..... ۶۰
۲۳. پرهیز از برداشتهای ذوقی بعنوان تفسیر و جداسازی آنها..... ۶۰
۲۴. نفی جزم‌اندیشی در تفسیر مشابهات..... ۶۱

۲۵. تعامل با دیدگاهها و احتمالات مختلف در تفسیر آیه و ارزیابی آنها..... ۶۲
۲۶. محدود نکردن آیه به مصداقی خاص..... ۶۶
- (د) قواعد تفسیری..... ۶۷
۱. قاعده‌ی متن تفسیر به رأی..... ۶۷
۲. قاعده‌ی تأویل (کشف پیام آیه و تطبیق آن بر مصادیق عصری)..... ۶۷
۳. قاعده‌ی جری و تطبیق..... ۶۹
۴. قاعده‌ی حقیق..... ۷۱
۵. قاعده‌ی «التأسیس اولی من التأكيد»..... ۷۴
۶. قاعده‌ی «اصالة عدم التقدير»..... ۷۵
۷. قاعده‌ی «ریض»..... ۷۵
۸. قاعده‌ی «تتوای آیات»..... ۷۶
۹. توجه به سبب اعرابی و کشش آن در معنا..... ۷۸
۱۰. استفاده از سبب و مصادیق دینی در تفسیر..... ۷۹
۱۱. تقدم ظهور آیه بر مفاد روایت..... ۷۹
۱۲. عدم حجیت فتوای فقیه در فهم آیه..... ۸۰
۱۳. کاربرد «اطراد» و کثرت استعمال..... ۸۰
۱۴. روش قرآن در توصیف عقاید افراد..... ۸۰
- (د) ویژگیها و امتیازات..... ۸۱
۱. استنباط اصول کلی و معیارها..... ۸۱
۲. ارائه‌ی موضوعات مستقل..... ۸۳
۳. بهره‌گیری از تمثیل در تبیین آیه..... ۸۵
۴. طرح مباحث جامعه‌شناسی..... ۸۸
۵. تحلیل روایات مربوط به فضائل سور..... ۸۸
۶. تحلیل فلسفه‌ی احکام قرآنی..... ۹۰
۷. تبیین اهداف و فلسفه‌ی نقل تاریخ در قرآن..... ۹۳
۸. انتقاد از مفسران در تحمیل رأی خود بر قرآن..... ۹۴
۹. نوآوریها در تفسیر..... ۹۷
۱۰. تبیین مصادیق مختلف آیه..... ۹۹
۱۱. دقت نظر در واژه‌های آیه و کشف نکته‌های آن..... ۹۹

۱۰۱	۱۲. دسته‌بندی مطالب آیات
۱۰۱	۱۳. توجه به قواعد و احکام فقهی
۱۰۴	۱۴. اصطلاح‌شناسی قرآنی
۱۰۷	۱۵. مسائل کلامی - اعتقادی
۱۱۰	۱۶. مباحث روانشناسی
۱۱۱	۱۷. تبیین درسهای قرآن
۱۱۲	۱۸. توجه به قواعد اصول فقه
۱۱۲	یک. قاعده‌ی تخصیص و تقييد قرآن به خبر واحد
۱۱۲	دو. قاعده‌ی مفهوم و منطوق
۱۱۳	۹. نقد روایات مجعول
۱۱۳	۱۰. مبانی تفسیری
۱۱۶	۲۰. تفسیر تراجمی
۱۱۶	۲۱. شاکردین و تقویت روحیه‌ی تفکر
۱۱۶	۲۲. مصادر تفسیری
۱۱۸	کتابنامه

www.ketab.ir